

KARIN BLAD

Aktiebolags fri- och rättigheter

KARIN BLAD är doktorand i associationsrätt vid Örebro universitet.

I denna artikel presenteras en översikt av de fri- och rättigheter som kan åberopas av svenska juridiska personer i allmänhet, och i synnerhet av aktiebolag. Även om det aktuella regelverket primärt avser fysiska personers rättigheter konstateras det att även aktiebolag åtnjuter ett relativt långtgående skydd genom samma regler.

1. INLEDNING¹

När man talar om mänskliga rättigheter avser de närmast rättigheter för individuella människor. Trots det kan det finnas möjligheter även för juridiska personer att åberopa vissa av dessa.² De enskilda rättigheterna i regeringsformen (RF) gäller för ”var och en”, ”ingen” eller ”någon”, ”medborgare”, ”han eller hon”.³ Det kan därmed antas att rättigheterna som stadgas i RF primärt får anses träffa fysiska personer. Gällande juridiska personer anges det inte uttryckligen att dessa omfattas av rättighetskatalogen i RF, förutom i 2 kap. 14 § RF avseende föreningars rätt till stridsåtgärder på arbetsmarknaden. Det framgår däremot av 1973 års fri- och rättighetsutrednings förslag till grundlagsändringar i RF att även juridiska personer omfattas av rättighetskatalogen i den mån det framstår som naturligt, t.ex. i fråga om expropriation.⁴ Den till RF parallellt verkande Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) särskiljer sig från andra rättighetskataloger avseende omfattningen av juridiska personers skydd,

¹ Denna artikel är tidigare publicerad i Vänbok till Anders Lagerstedt, Jure Förlag 2020, s. 31–38. Såväl författaren som förlaget har godkänt denna publicering.

² I det följande benämns därför mänskliga rättigheter som personliga rättigheter, eftersom de rättigheter som avses i det följande kan träffa både fysiska och juridiska personer.

³ Se t.ex. 2 kap. 1–3 §§ och 12 § RF.

⁴ Prop. 1975/76:209 s. 141.

utöver icke-vinstdrivande organisationer och fysiska personer. Syftet med denna kortare⁵ redogörelse är att översiktligt kartlägga de (mänskliga) fri- och rättigheter som kommer till uttryck i EKMR och kan åberopas av juridiska personer i allmänhet och av aktiebolag i synnerhet.⁶ De processuella rättigheterna och egendomsskyddet beskrivs särskilt i 2.2 och 2.3 medan övriga rättigheter som bedöms som relevanta att beröra behandlas i 2.4.⁷ I avsnitt 3 görs en sammanfattning i en enkel tabell.

2. EKMR OCH AKTIEBOLAGS RÄTTIGHETER

Enligt EKMR ska fördragsstaterna tillförsäkra att ”var och en” som befinner sig under deras jurisdiktion erhåller den nämnda konventionens skydd.⁸ För att den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) ska ta upp ett mål till prövning krävs det enligt artikel 34 EKMR att domstolen får ta emot klagomål från enskilda personer, ickestatliga organisationer eller grupper av enskilda personer. Aktiebolag och övriga juridiska personer faller således under ”ickestatliga organisationer” och har följaktligen som utgångspunkt möjligheten att åberopa rättigheterna i EKMR. Det är till och med så att även likviderade bolag kan behålla sin talerätt, om det som klagan gäller är detsamma som ledde till bolagets likvidation.⁹ För de flesta är det bekant att EKMR är svensk lag sedan år

⁵ Att det är en just en *kortare* redogörelse är min present till jubilaren Anders Lagerstedt. Som en av de (kanske tusentals?) amanuenser som hjälpt Anders genom åren förstår jag vikten av att hålla saker och ting kort eftersom det helst ska hinnas läsas på lunchen eller, kanske ännu hellre, läsas upp för honom på telefon när han sitter i bilen på väg någonstans.

⁶ Se Emberland, M., *The Human Rights of Companies – Exploring the structure of ECHR protection*, Oxford University Press, 2006, s. 3.

⁷ Det är alltså inte fråga om att bidra med en fullständig redogörelse för samtliga rättigheter i EKMR. För den som önskar läsa vidare se: Södergren, J., Kan bolag tillerkännas mänskliga rättigheter?, *Europarättslig tidskrift*, häfte 3, (2007): 673–685, Emberland, M., *The Human Rights of Companies – Exploring the structure of ECHR protection*, Oxford University Press, 2006, Warnling-Nerep, W., Juridiska personer som bärare av mänskliga rättigheter, *Juridisk Publikation*, 1/2010, s. 85–97 samt ett lite nyare bidrag i ämnet: Matveeva, A., Företagens mänskliga rättigheter – Är företagens rättigheter enligt Europakonventionen existensberättigade?, *Europarättslig tidskrift* nr 4 2019, s. 747–766.

⁸ Artikel 1 EKMR.

⁹ Se *Capital Bank AD mot Bulgarien* 24.11.2005 samt Södergren J., Kan bolag tillerkännas mänskliga rättigheter?, *Europarättslig Tidskrift* (ERT) 2007 s. 674 f.

1995 och har en särskild konstitutionell ställning genom förbudet i 2 kap. 23 § RF mot normgivning i strid med EKMR.¹⁰

Exakt vilka personliga rättigheter som kan åberopas av juridiska personer avgörs utifrån sammanhanget, dvs. rättigheternas karaktär och de konkreta omständigheterna i fallet.¹¹ Det görs alltså en liknande avvägning som den vid en eventuell tillämpning av RF:s rättighetskatalog. Egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till EKMR har exempelvis prövats ett flertal gånger av Europadomstolen i förhållande till en juridisk person och är också den enda artikeln i EKMR som explicit inkluderar juridiska personer som skyddssubjekt.¹² Övriga personliga rättigheter i EKMR som genom Europadomstolens praxis tillerkänts juridiska personer är yttrandefriheten i artikel 10 EKMR,¹³ rätten till att inte straffas utan lag i artikel 7 EKMR,¹⁴ rätten till en rättvis rättegång i artikel 6 EKMR,¹⁵ samt rätten till effektiva rättsmedel i artikel 13 EKMR.¹⁶

2.1 Processuella rättigheter

Gällande artikel 6 EKMR har Europadomstolen funnit att kränkningar förelegat avseende rätten till domstolsprövning,¹⁷ rätten till prövning av en självständig och opartisk domstol,¹⁸ rätten till offentlig muntlig förhandling, principen om parternas likställdhet i processen, principen om rättssäkerhet och rätten till rättegång inom rimlig tid.¹⁹ För svensk aktiebolagsrätts del kan särskilt nämnas det s.k. Bramelid och Malmström-målet,²⁰ där Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna fann att den dåvarande lydelsen av

¹⁰ SFS 1994:1219.

¹¹ Se Cameron, I., *An introduction to the European Convention on Human Rights*, Iustus förlag, 2014, s. 51 och Södergren, J., *Kan bolag tillerkännas mänskliga rättigheter?*, *Europarättslig Tidskrift (ERT)* 2007 s. 676.

¹² Se t.ex. *Stran Greek Refineries och Stratis Andreadis mot Grekland* 9.12.1994 och *Sud Fondi Srl m.fl. mot Italien* 20.01.2009.

¹³ Se t.ex. *Verlagsgruppe News GmbH mot Österrike* (nr. 1 och nr. 2) 14.12.2006, *Open Door och Dublin Well Woman mot Irland* 29.10.1992 och *Bladet Tromsø mot Norge* 1999.05.20.

¹⁴ Se t.ex. *Sud Fondi Srl m.fl. mot Italien* 20.01.2009.

¹⁵ Se t.ex. *Västberga Taxi Aktieföretag och Vulic mot Sverige* 23.07.2002.

¹⁶ Se t.ex. *Glas Nadezhda EOOD och Anatoliy Elenkov mot Bulgarien* 11.10.2007.

¹⁷ Se t.ex. *Tre Traktörer Aktieföretag mot Sverige* 1989.07.07.

¹⁸ Se t.ex. *Agrokompleks mot Ukraina* 6.10.2011.

¹⁹ Se *Västberga Taxi AB och Vulic mot Sverige* 23.07.2002.

²⁰ *Bramelid och Malmström mot Sverige* 24.10.1984.

14 kap. 9 § i 1975 års ABL²¹ om obligatorisk skiljedom i tvister om inlösen av minoritetsaktier med uteslutande av allmänna domstolars behörighet i sådana mål stred mot artikel 6 EKMR.

Europadomstolen har ännu inte tagit ställning till om skyddet mot självangivelse i artikel 6 EKMR också gäller för juridiska personer. Uppfattningen verkar dock vara att även denna rättighet kan åberopas av såväl fysiska som juridiska personer.²²

Gällande talerätt är huvudregeln att endast den som påstår sig vara offer för en kränkning av EKMR har rätt att klaga. Avseende aktiebolags och aktieägars talerätt har Europadomstolen klarlagt att huvudregeln är att det är aktiebolaget, genom att vara det direkta offret, och inte dess aktieägare som kan klaga till Europadomstolen över åtgärder som vidtagits mot bolaget.²³ Frågan beror alltså på om aktieägaren lidit en direkt eller en indirekt skada. Undantagsvis kan en majoritetsaktieägare ha klagorätt om aktiebolaget saknar möjlighet att föra talan genom de vanliga företrädarna (eller genom t.ex. en likvidator eller en konkursförvaltare).²⁴ Detsamma gäller om bolagets aktier ägs av en enda person.²⁵ Är det fråga om åtgärder som direkt drabbat ett aktieinnehav får varje aktieägare föra sin egen talan.²⁶

2.2 Egendomsskydd

Av artikel 1 i första tilläggsprotokollet till EKMR följer att varje fysisk eller juridisk person ska ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmän-

²¹ Aktiebolagslagen (1975:1385).

²² Se SOU 2015:49 s. 385 f. och Södergren, J., Kan bolag tillerkännas mänskliga rättigheter?, *Europarättslig Tidskrift* 2007 s. 677.

²³ Se *Géniteau* (nr 2) mot Frankrike 08.11.2005, *Poşis* mot Lettland 05.10.2006 samt *Agrotexim m. fl.* mot Grekland 24.10.1995. Se även Vinberg, L., Aktieäggande och egendomsskydd – vem har talerätt i Europadomstolen, bolag eller aktieägare?, *ERT* 2004 s. 390 och Danielius, H., *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 5 uppl., Norstedts Juridik, 2015, s. 25.

²⁴ *Camberrow MM5 AD* mot Bulgarien 19.06.2002 med vidare hänvisningar till *Agrotexim m. fl.* mot Grekland 24.10.1995 och *G.J.* mot Luxemburg 26.10.2000.

²⁵ Se t.ex. *Ankarcrona* mot Sverige 27.06.2000: Europadomstolen konstaterade att det i enmansaktiebolag inte finns någon risk för meningsskiljaktigheter mellan aktieägare eller mellan aktieägare och styrande organ om hur en eventuell kränkning av rättigheter i EKMR bör hanteras. Genom sitt ensamägande kunde den sökande anses vara ett offer i den mening som avses i artikel 34 i EKMR.

²⁶ Se *Olczak* mot Polen 07.11.2002 och *Offerhaus* mot Nederländerna 16.01.2011.

na intresse. Begreppet ”egendom” ska ges en autonom och vidsträckt innebörd. Det omfattar inte bara fast och lös egendom av olika slag utan också begränsade sakrätter av ekonomiskt värde liksom fordringar och immateriella rättigheter.²⁷ I målet Sovtransavto Holding mot Ukraina påpekade domstolen att det finns två perspektiv på aktieäggande som kan aktualisera EKMR-skydd, dels ägandet av aktierna och dels aktieäggarskydd: ”[...] a company share is a complex thing. It certifies that the holder possesses a share in the company together with the corresponding rights. This is not only an indirect claim on company assets but other rights, especially voting rights and the right to influence the company, may follow the share”.²⁸

Ett relativt nyligen avgjort fall som behandlar en aktiebolagsrättslig fråga och egendomsskyddet i EKMR är Lekić mot Slovenien.²⁹ Ett slovenskt aktiebolag blev borttaget ur landets bolagsregister efter att Slovenien år 1999 infört regler om avregistrering av icke-aktiva aktiebolag. Syftet med reglerna var att säkerställa finansiell stabilitet under övergången från plan- till marknadsekonomi.³⁰ Genom avregistreringen av det aktuella aktiebolaget blev den verkställande direktören personligen ansvarig för aktiebolagets skulder, ett slags ansvarsgenombrott. Den verkställande direktören menade att åtgärden inte var laglig, särskilt med avseende på förutsebarhetskravet. Europadomstolen fann inte att den slovenska staten överträtt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till EKMR. Domstolen menade att den klagande, i egenskap av aktieägare och verkställande direktör, borde ha varit väl medveten om både bolagets ekonomiska situation och de aktuella reglernas påverkan på det personliga ansvaret. Det påpekades också att den aktuella rörelsen bedrivits underkapitaliserad och på obestånd under flera år. Åtgärden från den slovenska staten, dvs.

²⁷ Danelius, H., Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 5 uppl., Norstedts Juridik, 2015, s. 571.

²⁸ Sovtransavto Holding mot Ukraina 25.07.2002 med vidare hänvisning till S och T mot Sverige 11.12.1986.

²⁹ Lekić mot Slovenien 14.02.2017.

³⁰ Slovenien hade vid tidpunkten ett stort antal icke-aktiva bolag med skulder och inga tillgångar. Alternativet till det förenklade förfarandet som infördes år 1999, ett ordinärt likvidationsförfarande i domstol ansågs kunna ha överbelastat de nationella domstolarna (enligt den slovenska staten skulle alla dessa likvidationsförfaranden sysselsätta de allmänna domstolarna i ca 30 års tid). Se Lekić mot Slovenien 14.02.2017.

ingreppet i egendomsskyddet, ansågs ligga i det allmännas intresse. Domstolen anförde att: ”In situations such as the deterioration of the commercial market due to a high number of dormant and insolvent companies, there may be a paramount need for the State to act so as to avoid irreparable harm to the economy and to enhance the legal security and confidence of participants in the market.”³¹

I 22 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551) (ABL) anges att en aktieägare som innehar mer än nio tiondelar av aktierna i ett aktiebolag har rätt att lösa in återstående aktier från övriga aktieägare i bolaget. Motsatsvis har den som innehar mindre än en tiondel av aktierna rätt att få sina aktier inlösta av majoritetsaktieägaren. Tvångsinlösen av aktier aktualiserar egendomsskyddet artikel 1 EKMR:s första tilläggsprotokoll.³² Det svenska tvångsinlösensinstitutet har också varit föremål för prövning av Europadomstolen men inte funnits strida mot egendomsskyddet.³³

2.3 Övriga rättigheter

Artikel 9 EKMR anses tillämplig på juridiska personer, men har endast prövats till den del som avser religionsfrihet.³⁴ I artikel 9 EKMR anges att envar har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet och att inskränkningar bara är lagliga om rättigheten strider mot den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Gällande religionsfrihet har Europadomstolen uttalat att ecklesiastiska eller religiösa organisationer kan å sina anhängares vägnar göra gällande religionsfriheten i artikel 9 EKMR.³⁵ Det

³¹ Lekić mot Slovenien 14.02.2017, p. 106.

³² Se t.ex. samt Danelius, J. & Ericson, J., Tvångsinlösen av aktier och aktieägaravtal, SvJT 2011 s. 869 f.

³³ Bramelid och Malmström mot Sverige 24.10.1984. För en mer kritisk analys av ABL:s tvångsinlösenförfarande och förhållandet till EKMR, se Karlsson, M., Tvångsinlösen av aktier – ett konstitutionellt problem?, i Åhman, K. (red.), Åganderätten – dess omfattning och begränsningar, Iustus Förlag, 2009, s. 69–84.

³⁴ Gällande rätten till samvetsfrihet i artikel 9 EKMR har Europadomstolen konstaterat att juridiska personer inte kan utöva denna rättighet, se Verein ”Kontakt-Information-Therapie” och Hagen mot Österrike 12.10.1988.

³⁵ Cha’are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike 27.06.2000 p. 72. Se även X & Scientologikyrcan mot Sverige, där Europadomstolen konstaterade att kyrkor, när de väcker talan om påstådda kränkningar, i realiteten gör det å sina medlemmars vägnar.

finns inga indikationer om att religionsfriheten i artikel 9 EKMR skulle kunna åberopas av andra juridiska personer än sådana nämnda samfund, som t.ex. aktiebolag. Ett för svensk rätts del därför något kuriöst avgörande från USA:s högsta domstol, *Burwell v. Hobby Lobby* från år 2014,³⁶ har utvidgat (i USA hemmahörande) aktiebolags rättigheter genom att aktiebolag där numera ska anses kunna åtnjuta religionsfrihet. Genom *Burwell v. Hobby Lobby* har USA:s högsta domstol slagit fast att aktiebolag kan göra gällande rättigheter som knyter an till aktieägarnas religionsfrihet. Prejudikatet innebär att vinstdrivande bolag inte kan tvingas att betala för sina anställdas preventivmedel om bolaget har religiösa invändningar mot användning av sådana medel, även om de anställda skulle ha rätt till en sådan förmån enligt lag. Friheten är förmodligen begränsad till bolag vilka räknas som *closely held*, innebärande att det är fråga om bolag där färre än fem aktieägare innehar en majoritet av aktierna.³⁷ USA:s högsta domstol ansåg att om ett aktiebolags majoritetsaktieägare bedriver en verksamhet i enlighet med vissa religiösa riktlinjer och ägarna argumenterar för att det skulle vara mot deras tro att betala för preventivmedel, då ska den rättigheten överföras till bolaget. Rätt till skydd för privat- och familjeliv i artikel 8 EKMR anses också omfatta juridiska personer, något som Europadomstolen kom fram i *Société Colas Est m.fl. mot Frankrike*.³⁸ I målet ansågs artikel 8 i EKMR skydda juridiska personers motsvarighet till ”hem”: ett bolags huvudkontor, avdelningskontor och verksamhetsplats. Europadomstolens tolkning av artikel 8 var att *domicile* i den franska versionen av konventionstexten skulle anses ha en vidare innebörd än enbart ”hem”. I domskälen påminner också domstolen om att

³⁶ *Burwell v. Hobby Lobby*, 573 U.S. (2014).

³⁷ Det är inte nödvändigtvis fråga om enbart mindre bolag. I USA är majoriteten av alla aktiebolag just sådan med en ägarstruktur som träffas av definitionen *closely held*. Det saknas visserligen en legaldefinition av *closely held companies*, men för skatterättsliga syften finns en definition: USA:s federala skattemyndighet definierar bolagstypen som att bolaget ägs, direkt eller indirekt, av fem eller färre personer vid någon tidpunkt under senare halvan av innevarande beskattningsår, se Department of the Treasury Internal Revenue Service, Publication 542 (Rev. December 2016) Cat. No. 15072O, s. 3.

³⁸ *Société Colas Est m.fl. mot Frankrike* 16.04.2002.

EKMR är ett dynamiskt instrument som måste tolkas mot moderna förhållanden.³⁹

Vissa artiklar i EKMR anses inte kunna tillämpas på juridiska personer.⁴⁰ Artikel 2 EKMR om rätt till liv är en sådan rättighet som inte kan anses naturligt att applicera på en juridisk person. Juridiska personers eventuella skydd mot att inte tvångslikvideras genom beslut av Bolagsverket eller allmän domstol kan knappast jämföras med vad artikel 2 EKMR tar sikte på. Artikel 3 EKMR, om förbudet mot tortyr, kan heller inte anses träffa juridiska personer då en sådan knappast kan utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Artikel 5 EKMR om rätt till frihet och säkerhet måste också anses ha ett tillämpningsområde som endast träffar fysiska personer, då tvångsvård och frihetsberövande svårligen kan användas som rättsmedel mot juridiska personer. Rätten till yttrandefrihet i artikel 10 EKMR kan åberopas av aktiebolag och andra juridiska personer. I vad som var det första fallet i Europadomstolen där klaganden var en juridisk person, *Sunday Times mot Storbritannien* från år 1979,⁴¹ rörde frågan om ett föreläggande av nationell domstol om att tidningen *Sunday Times* inte fick sprida viss information stred mot artikel 10 EKMR. I målet anförde såväl tidningen som dess anställda att föreläggandet var oförenligt med artikel 10 EKMR. Europadomstolen fann att föreläggandet stred mot artikel 10 EKMR och anförde att liksom media har till uppgift att sprida information och åsikter, har allmänheten också rätt att ta emot dessa.⁴² Artikel 10 EKMR ger också visst skydd åt kommersiell yttrandefrihet. Europadomstolen har tillåtit mer långtgående inskränkningar för kommersiella yttranden än när det gäller yttranden i till exempel samhällsfrågor eller i konstnärliga uttryck.⁴³

³⁹ *Société Colas Est m.fl. mot Frankrike* 16.04.2002 p. 40-41.

⁴⁰ Se även Warnling-Nerep, W., *Juridiska personer som bärare av mänskliga rättigheter*, Juridisk Publikation, 1/2010, s. 85 ff. och Södergren Jan, *Kan bolag tillerkännas mänskliga rättigheter?*, *Europarättslig Tidskrift* 2007 s. 676 ff.

⁴¹ *Sunday Times mot Storbritannien* 26.04.1979.

⁴² Se även Litzén, A., *The Sunday Times Case — ett rättsfall om yttrandefrihetens och tryckfrihetens gränser*, SvJT 1981 s. 719-724.

⁴³ Se t.ex. Barthold mot Tyskland 25.03.1985 samt Wennersten, U., *Marknadsföring och yttrandefrihet i näringsverksamhet*, i Flodgren, B., m.fl. (red.), *Modern affärsrätt*, Wolters Kluwer, 2017, s. 293. Jfr Warnling-Nerep, W., *Juridiska personer som bärare av mänskliga rättigheter*, *Juridisk Publikation* 1/2010 s. 88 f. och Södergren, J., *Kan bolag tillerkännas*

3. SAMMANFATTNING

Artiklar i EKMR som ansetts tillämpliga på vinstdrivande juridiska personer	
Artikel 6	Rätt till en rättvis rättegång ⁴⁴
Artikel 7	Inget straff utan lag ⁴⁵
Artikel 8	Rätt till skydd för privat- och familjeliv ⁴⁶
Artikel 10	Yttrandefrihet ⁴⁷
Artikel 11	Frihet att delta i sammankomster och föreningsfrihet ⁴⁸
Artikel 13	Rätt till ett effektivt rättsmedel ⁴⁹
Artikel 14	Förbud mot diskriminering
TP 1 artikel 1	Skydd för egendom ⁵⁰

Tabellen beskriver översiktligt de (männliga) fri- och rättigheter som kommer till uttryck i EKMR och som kan åberopas av juridiska personer i allmänhet och av aktiebolag i synnerhet. Det kan därmed konstateras att även vinstdrivande juridiska personer åtnjuter visst skydd genom EKMR (och det skyddet är inte särskilt kontroversiellt). Det som skulle vara intressant, och möjligen kontroversiellt, är

männliga rättigheter?, Europarättslig tidskrift 2007 s. 673 ff. I USA har frågan om yttrandefriheten och bolag särskilt berörts i *Citizens United v. Federal Election Commission* 558 U.s.(2010). I målet slogs det fast att första tillägget till konstitutionen om bl.a. yttrandefrihet även omfattade bolag. Bakgrunden till avgörandet var att den amerikanska valmyndigheten (FEC) förhindrat en icke vinstdrivande organisation (*Citizens United*) att tv-sända en film om en politisk kandidat på den grund att det stred mot gällande lagstiftning om kampanjbidrag (203 § the Bipartisan Campaign Reform Act of 2002, Pub. L. No. 107-155, 166 Stat. 81 (2002)). Enligt de amerikanska reglerna för kampanjbidrag var företags, fackföreningars och andra intressegruppers möjligheter att stötta enskilda kandidater och partier begränsade, t.ex. tidsmässigt (i detta fall avseende hur nära inpå valdagen som en film om en kandidat kunde visas). *Citizens United* menade att sådana begränsningar stred mot konstitutionens första tillägg om yttrandefrihet, eftersom den högsta domstolen tidigare slagit fast att kampanjbidrag omfattas av yttrandefriheten (*Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1 (1976)). Domstolen konstaterade att bolag och andra organisationer åtnjöt samma rättigheter i första tillägget som enskilda och därför kunde inte staten, i detta fall genom FEC, begränsa deras politiska bidrag.

⁴⁴ Se t.ex. *Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic mot Sverige* 23.07.2002 och *Capital Bank AD mot Bulgarien* 24.11.2005.

⁴⁵ Se t.ex. *Sud Fondi Srl m.fl. mot Italien* 20.01.2009.

⁴⁶ *Société Colas Est m.fl. mot Frankrike* 16.04.2002.

⁴⁷ Se t.ex. *Bladet Tromsø mot Norge* 1999.05.20.

⁴⁸ Se t.ex. *A. Association och H. mot Österrike* 15.03.1984. I målet konstaterade Kommissionen att såväl en organisatör som en deltagare kan vara "offer" för en konventionsöverträdelse av artikel 11 EKMR.

⁴⁹ Se t.ex. *Glas Nadezhda EOOD och Anatolij Elenkov mot Bulgarien* 11.10.2007.

⁵⁰ Se t.ex. *Tre Traktörer Aktiebolag mot Sverige* 1989.07.07.

en eventuell framtida prövning av artikel 9 om religionsfrihet i ett kommersiellt sammanhang (jfr *Burwell v. Hobby Lobby* från USA) och hur den rättigheten skulle bedömas för en vinstdrivande juridisk person (såsom ett aktiebolag).